

Nr 60.

Ankom till riksdagens kansli den 8 maj 1928 kl. 4 e. m.

Utlåtande i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående upplåtelse av mark för bosättning åt lappar m. m. jämte en i ärendet väckt motion.

(2:a avd.)

I en till riksdagen den 2 mars 1928 avlåten, till jordbruksutskottet hänvisad proposition, nr 206, har Kungl. Maj:t, under återopande av bilagt utdrag av statsrådsprotokollet över jordbruksärenden för samma dag, föreslagit riksdagen medgiva,

att Kungl. Maj:t må å kronomark inom Västerbottens och Norrbottens läns lappmarker ävensom å renbetesfjällen i Jämtlands län, varunder inbegripas jämväl de till utvidgning av dessa fjäll sedermera upplåtna områdena, avsätta mark för upplåtelse under nyttjanderätt åt lappar av *jordbrukslägenheter* och *bostadslägenheter*, dock med iakttagande att för detta ändamål ej må avsättas mark, där upplåtelse kan lända till förfång för de renskötande lapparna;

att upplåtelse må verkställas, såvitt avser mark ovan odlingsgränsen eller å renbetesfjällen, av länsstyrelsen och beträffande annan mark av domänstyrelsen efter samråd med länsstyrelsen;

att jordbrukslägenhet må upplåtas endast åt lapp, som enligt lagen om de svenska lapparnas rätt till renbete i Sverige äger rätt till renskötsel men icke är i tillfälle att utöva denna näring samt har förutsättningar för drivande av ett mindre jordbruk, dock icke till den, som redan äger fast egendom av den storlek, att därå kan födas en familj, eller innehar sådan lägenhet, som här avses;

att bostadslägenhet må upplåtas endast åt lapp, som förut drivit renskötsel eller biträtt i sådan näring men till följd av minskad arbetsförmåga upphört därmed, dock icke till lapp, som uppenbarligen skulle komma att sakna medel till sitt livsuppehälle;

att upplåtelse av lägenhet, som här avses, må ske i huvudsaklig överensstämmelse med de villkor, som av departementschefen anförts;

samt att medel, som inflyta genom upplåtelser ovan odlingsgränsen och å renbetesfjällen, må enligt bestämmelser, som givas av Kungl. Maj:t, användas till förmån för lapparna.

Förenämnda av departementschefen anförda villkor för upplåtelse äro följande:

A) jordbrukslägenheter:

1. Jordbrukslägenhet bör hava den storlek, som med hänsyn till förhållandena i varje särskilt fall provas lämplig.

Bihang till riksdagens protokoll 1928. 10 saml. 21 häft. (Nr 60.)

2. Överinseende över upplåten lägenhet tillkommer den myndighet, som verkställt upplåtelsen.

3. Jordbrukslägenhet upplåtes på arrende för en tid av femtio år. När arrendetiden löper till ända, skall arrendator, såframt han förhållit sig väl, vara berättigad att erhålla ny upplåtelse för en tid av femtio år på de villkor, som fastställas, med iakttagande att desamma väl må med hänsyn till tidsförhållandena förändras men ej göras väsentligen mera betungande för arrendatorn än de förutvarande.

4. Dör arrendatorn under arrendetiden och efterlämnar änka, skall hon vara berättigad att övertaga arrendet för återstående arrendetiden. Finnes ej änka eller vill hon ej inträda såsom arrendator, må arrendet övertagas av bröstarring, som prövas lämplig därtill. Finnes ej sådan, må arrendet överlåtas å lapp, som kan antagas till arrendator. Ingår arrendatorns änka efter att hava övertagit arrendet nytt gifte, skall hon ej vara berättigad att vidare behålla arrendet. Finnes bröstarring i förra giftet, må han övertaga arrendet, därest han prövas lämplig därtill.

5. Det åligger arrendatorn att på sätt och inom tid, som föreskrivas i upplåtelsekontraktet, bebygga och uppodla lägenheten.

Arrendatorn skall äga rätt att utan återbetalningsskyldighet av allmänna medel erhålla dels byggnadshjälp med högst 2,000 kronor dels ock odlingshjälp med högst 500 kronor, vilket allt skall utbetalas i terminer i mån av arbetets fortgång.

6. Arrendatorn skall under femton år från upplåtelsen åtnjuta frihet från utlagor och onera för lägenheten. Från och med sextonde besittningsåret skall arrendatorn för lägenheten erlagga årligt arrende, som bestämmes vid upplåtelsen.

7. Arrendatorn skall vara berättigad att dels från närmaste kronomark, där revirförvaltningen finner utsyning lämpligen kunna ske, efter utsyning erhålla nödigt virke till byggnader, som angivas i upplåtelsekontraktet, dels ock å trakt, som bestämmes i samband med kontraktets upprättande eller som sedermera av revirförvaltningen anvisas, taga erforderligt bränsle, stängsel-, hässje- och slöjdvirke samt taktäckningsämne, med iakttagande av att till bränsle skall användas företrädesvis björkskog, vindfälld och torr skog samt avverkningsavfall. Virke till stängsel eller hässjor må icke tagas annat än efter anvisning eller utsyning. Arrendatorn skall vara skyldig att hörsamma de föreskrifter, som av vederbörande skogstjänsteman meddelas.

Avverkning, som erfordras för verkställande av odling å den upplåtna lägenheten, må av arrendatorn företagas utan utsyning. Det åligger arrendatorn att om sådan avverkning göra anmälan hos vederbörande revirförvaltare, som äger förordna huru det avverkade virket skall tillgodogöras.

Därest under arrendetiden uppkommer behov av större eller flera åbyggnader än vid upplåtelsen föreskrivits, skall den myndighet, som verkställt upplåtelsen, äga medgiva, att arrendatorn jämväl för sådant ändamål erhåller nödigt virke från kronans mark; skolande i skriftligt tillägg till upplåtelsekontraktet föreskrivas, huru den nya åbyggnaden skall vara beskaffad.

8. Upplåtelse bör, såvitt möjligt, innefatta rätt att jaga och fiska inom visst bestämt område å angränsande kronomark.

9. Arrendatorn skall äga rätt att under arrendetiden å område av kronans mark, som för ändamålet anvisas, erhålla nödigt bete för å lägenheten vinterfödda kreatur; dock att, när vederbörande myndighet så påyrkar, det anvisade området må kunna utbytas mot annat, samt att i varje fall från bete må undantagas mark, varå i skogsvårdssyfte vidtagits anordningar, som av betesrätten skulle lida märkbart intrång.

10. Arrendatorn skall tillförbindas att, företrädesvis i brandstodsförening för länet eller orten, där sådan finnes, för kronans räkning ombesörja och utan avdrag å arrendet bekosta åbyggnadernas brandförsäkring till deras fulla, i behörig ordning uppskattade värde med rätt för vederbörande myndighet att, där anledning därtill förekommer, meddela föreskrift såväl om det belopp, varför försäkring bör sökas, som om den anstalt, där försäkring må äga rum.

Om brandskada inträffar, skall arrendatorn vara skyldig att mot erhållande av brandskadeersättningen bota skadan utan rätt att av kronan erhålla fritt virke; skoland kronan äga uppbära brandskadeersättningen, vilken tillhandahålles arrendatorn i den mån för byggnaden erfordras.

Om byggnad annorledes skadas och arrendatorn är vållande därtill, skall han vara skyldig att bota skadan utan rätt att därtill av kronan erhålla nödigt virke.

11. Arrendatorn skall tillse, att icke genom några hans åtgöranden intrång och svårigheter i något avseende beredas de renskötande lapparna vid utövning av deras renskötsel eller tillgodogörande av andra dem tillkommande förmåner. I följd härav äger han icke att för renarna avstänga de för bränsletäkt och bete anvisade områdena. Han är ansvarig för att ej heller andra personer, som vistas å lägenheten, göra sig skyldiga till åtgärder, som lända lapparna till förfång. För skada, som förorsakas av renarna, är arrendatorn icke berättigad till ersättning utan så är att den, vilken vård den om renarna ålegat, orsakat skadan i syfte att tillskynda arrendatorn förlust.

Förutom vad allmän lag i tillämpliga delar innehåller om arrenderätts förverkande skall arrendatorn vara arrendet förlustig, om han eller annan, som vistas å lägenheten, bereder lapparna intrång eller svårigheter såsom i nästföregående stycke avses.

12. När lägenhet avträdes, skall avträdaren ej äga rätt till ersättning för därå nedlagda kostnader i vidare mån än den myndighet, som meddelat upplåtelsen, prövar skäligt.

13. Till utrönande av huru arrendatorn fullgör sina skyldigheter äger jägmästare, kronojägare, lappfogde eller person, förordnad av den myndighet, som verkställt upplåtelsen, att även utan föregående tillsägelse hålla besiktning å lägenheten.

14. Den myndighet, som verkställer upplåtelse, äger föreskriva de villkor, som utöver vad nu sagts må kunna finnas erforderliga.

B) bostadslägenheter.

1. Upplåtelse av bostadslägenhet må ej ske för längre tid än innehavarens och hans hustrus livstid.

2. Det åligger innehavare av bostadslägenhet att på sätt och inom tid, som föreskrivas i upplåtelsekontraktet, bebygga lägenheten.

Innehavaren skall äga rätt att utan återbetalningsskyldighet av allmänna medel erhålla hjälp till uppförande av sålunda föreskrivna byggnader med högst 700 kronor, som skola utbetalas i terminer i mån av arbetets fort gång.

3. För upplåten bostadslägenhet erlägges ej lega.

När lägenhet ånyo upplåtes må dock vederbörande myndighet efter omständigheterna kunna för nyttjandet fastställa en billig avgift.

4. Innehavare av bostadslägenhet äger att å kronomark, där lägenheten är belägen, taga nödigt bränsle och slöjdvirke, så ock efter anvisning eller utsyning, som skall kostnadsfritt lämnas av vederbörande skogstjänsteman, nödigt virke till byggnader, som vid upplåtelsen eller sedermera prövas nödiga samt till stängsel och hässjor.

5. Upplåtelse bör, såvitt möjligt, innefatta rätt att jaga och fiska inom visst bestämt område å angränsande kronomark.

6. Lägenhetsinnehavaren må kunna medgivas att i närmare föreskriven ordning å kronans mark beta kreatur till det antal, som i upplåtelsekontraktet bestämmes, ävensom att, i den mån så prövas kunna ske utan förfång för de renskötande lapparna, avbärga slätteräng.

7. Lägenhetsinnehavaren skall tillse, att icke genom hans åtgöranden intrång och svårigheter i något avseende beredas de renskötande lapparna vid utövning av deras renskötsel eller tillgodogörande av andra dem tillkommande förmåner. I följd härav äger han icke att för renarna avstänga de för bränsletäkt och bete anvisade områdena. Han är ansvarig för att ej heller andra personer, som vistas å lägenheten, göra sig skyldiga till åtgärder, som lända lapparna till förfång. För skada, som förorsakas av renarna, är lägenhetsinnehavaren icke berättigad till ersättning utan så är att den, vilken vårdar om renarna ålegat, orsakat skadan i syfte att tillskynda honom förlust.

Om lägenhetsinnehavaren eller annan, som vistas å lägenheten, bereder lapparna intrång eller svårigheter såsom i nästföregående stycke avses, skall nyttjanderätten vara förverkad.

8. Vid nyttjanderättens upphörande skall lägenheten i befintligt skick tillfalla kronan utan ersättning för därå nedlagda kostnader.

9. Den myndighet, som verkställer upplåtelse, äger bestämma de villkor, som utöver vad nu sagts må kunna finnas erforderliga.

Motion.

I detta sammanhang har utskottet till behandling förehått en i första kammaren av herr *Lindhagen* väckt motion, nr 313, vari hemställts, att riksdagen, med anledning av propositionen nr 206 om lapparnas bosättning, ville

1) besluta, att villkoren för jordbrukslägenheter, punkt 1, erhåller denna lydelse: »Jordbrukslägenhet bör i möjligaste mån ha sådan storlek, att en lappfamilj därav kan ha sitt uppehälle»;

2) besluta, att villkoren för jordbrukslägenheter, punkt 3, utvidgas med tydlig föreskrift om företrädesrätt för kompetent innehavare till ny upplåtelse vid varje upplåtelsestids slut;

3) besluta, att villkoren för jordbrukslägenheter, punkt 11, erhåller i ingressen följande lydelse: »Arrendatorn skall, såvitt avses jordbrukslägenheter ovan odlingsgränsen, tillse, att — — — avses»;

4) besluta, att villkoren för bostadslägenheter, punkt 1, utvidgas med företrädesrätt för kompetenta arvingar att övertaga lägenheten efter de första innehavarnas fränfalle och rätt för varje kompetent innehavare att efter varje upplåtelsestids slut erhålla företrädesrätt till ny upplåtelse;

5) besluta, att i villkoren för jordbruks- och bostadslägenheter uttryckligen stadgas rätt för innehavaren att överlåta lägenheten på annan kompetent person;

6) besluta, att i villkoren för jordbruks- och bostadslägenheter föreskrives, att vid kontraktssenligt avträdande av lägenheten till kronan innehavaren tillerkännes full ersättning efter dåtida värden för odlingar, hus och andra nyttiga anläggningar;

7) besluta, att även upplåtelse av mark, som ej är belägen ovan odlingsgränsen eller å renbetesfjällen, må verkställas av länsstyrelsen dock efter samråd med domänstyrelsen, och ej, såsom i propositionen föreslås, av domänstyrelsen efter samråd med länsstyrelsen;

8) hos Kungl. Maj:t anhålla, att till beredande av rättvisa och lättnader för lapparna måtte åvägbringas lämpligt biträde åt dem samt nödig kontroll på den prövning efter gottfinnande och den uppsikt, som föreslagits skola i synnerlig utsträckning tilldelas vederbörande myndigheter;

9) anhålla om utredning och föreläggande för riksdagen av förslag till legalisering på skäliga villkor jämväl för de så kallade fjällägenheter¹, som tillkommit innan författningsbestämmelser för lapparnas bosättning utfärdats, ävensom att därvid särskilt överväges omedelbar legalisering enligt gällande författningar av fjällägenheten Avasjön.

Beträffande de skäl, som anförts till stöd för de gjorda yrkandena, hänvisas till motionen.

Sedan gammalt har förekommit, att lappar, som på grund av ålder, sjukdom eller dylikt icke längre kunde följa renarna på deras vandringar, slagit sig ned på någon plats, där de kunnat draga sig fram genom jakt och fiske samt i allmänhet med tillhjälp av någon mindre odling och några husdjur. I åtskilliga fall har på detta sätt uppstått verkliga jordbrukslägenheter, som övergått från en innehavare till en annan och därvid ofta nog fått en icke lapsk innehavare. Denna okontrollerade bebyggelse har såsom bekant verkat störande på renskötseln. På grund härav verkställdes på sin tid vissa un-

¹Legaliserad lägenhet benämnes vanligen *fjällägenhet*, under det att icke legaliserad benämnes *inhysingslägenhet*.

dersökningar rörande befintliga dylika lägenheter, varefter de flesta av dem legaliserades i form av fjällägenheter och frälsetorp. Ett mindre antal bosättningar ansågos dock med hänsyn till renskötseln icke kunna bibehållas, men innehavarna anvisades andra boplatser jämte penningbidrag för utflyttningen. Det har emellertid visat sig, att den okontrollerade bosättningen i lappmarksområdena icke upphört utan fastmera under senare år visat tendens till ökning.

Behovet av att bereda lapparna även andra existensmöjligheter än renskötseln har med åren blivit alltmera framträdande. Den framträngande odlingen har avsevärt kringsskurit tillgången av bete för renarna på samma gång som en ökning i renantalet gjort sig märkbar. Härtill har nu senast kommit, att genom den år 1919 med Norge avslutade renbeteskonventionen det tillåtna renantalet för vissa lappbyar avsevärt inskränkts, vilket givetvis återverkar på betestillgången överhuvud. Med hänsyn till denna omständighet har ock i det förslag till ny lag om de svenska lapparnas rätt till renbete i Sverige, som föreligger till prövning vid den nu församlade riksdagen (se prop. nr 43 och första lagutskottets utlåtande nr 29), rätten att driva renskötsel ansetts böra på visst sätt begränsas.

De ovan i korthet berörda omständigheterna hava föranlett framläggandet av Kungl. Maj:ts förslag, som huvudsakligen grundar sig på en av f. d. landshövdingen J. Widén i egenskap av sakkunnig verkställd utredning.

Utskottet.

Enighet synes råda om behovet att nu vidtaga åtgärder för beredande av ökade försörjningsmöjligheter åt de lappar, som icke vidare kunna ägna sig åt renskötsel. Även utskottet håller före, att statsmakternas ingripande i detta hänseende icke längre bör undanskjutas.

Förslaget avser, att bereda dessa lappar ordnade möjligheter att erhålla för dem tjänliga lägenheter, för vilket ändamål särskilda områden skulle avsättas. Olika meningar ha i viss mån rätt beträffande lämpligheten av att på detta sätt lösa frågan. Såsom departementschefen påpekar, har emellertid intet bättre medel kunnat anvisas. Likaledes har framhållits, att lapparna själva önska denna lösning, vilken naturligt anknyter sig till vad som sedan gammalt sedvanemässigt ägt rum, då lappar, som lämnat renskötseln, slagit sig ned såsom bofasta. Då någon utväg, som bättre tillgodoser det avsedda syftet, under förhanden varande förhållanden icke visat sig föreligga, har utskottet funnit sig böra i princip följa Kungl. Maj:ts förslag.

Utskottet övergår härefter till granskning av detaljerna i förslaget, i den mån de ansetts påkalla utskottets yttrande, och vill i sammanhang därmed upptaga till behandling den i anledning av propositionen väckta motionen.

Jordbruks-
lägenhetens
storlek.
(Prop. A 1.
och mot. 1.)

Beträffande jordbrukslägenhets storlek (A. 1.) innebar den sakkunniges förslag, att denna borde vara så tillmätt, att innehavaren jämte familj därav kunde hava sin bärgräning samt att därtill ej borde läggas odlingsmark till större vidd, än att lägenheten i uppodlat skick kunde brukas utan näm-

värt anlåtande av lejd arbetskraft. I enlighet med av länsstyrelsen i Västerbottens län uttalad uppfattning har departementschefen funnit olämpligt, att i de allmänna grunderna närmare bestämma storleken av de lägenheter, som skulle upplåtas. Det syntes departementschefen lämpligare att föreskriva, att lägenhetens storlek skulle bli beroende av förhållandena i varje särskilt fall. Därest så skedde, skulle även ett av lantbruksstyrelsen frambället önskemål, att lägenheten jämväl borde innefatta ett område lämpat till anläggning av permanent betesvall, kunna tillgodoses. Propositionens förslag har avfattats i enlighet med denna uppfattning.

Herr Lindhagen har i sin motion föreslagit, att bestämmelsen i fråga måtte erhålla följande lydelse: »Jordbrukslägenhet bör i möjligaste mån ha sådan storlek, att en lappfamilj därav kan ha sitt uppehälle.»

Med hänsyn till de skiftande lokala förhållandena och de olika omständigheter, som i övrigt kunna komma i betraktande vid upplåtelse av dessa jordbrukslägenheter, finner utskottet den formulering, som upptagits i Kungl. Maj:ts förslag, vara att föredraga.

Utskottet.

Enligt Kungl. Maj:ts förslag (A 3) skulle jordbrukslägenhet upplåtas på arrende för en tid av femtio år. När arrendetiden löpte till ända, skulle arrendator, så framt han förhållit sig väl, vara berättigad att erhålla *ny upplåtelse* för en tid av femtio år på de villkor, som fastställdes, med iakttagande att desamma väl finge med hänsyn till tidsförhållandena förändras men ej göras väsentligen mera betungande för arrendatorn än de förutvarande. Vidare skulle enligt förslaget (A 4) arrendators änka vara berättigad att *övertaga* arrendet för återstående arrendetiden. Funnes ej änka eller ville hon ej inträda såsom arrendator, finge arrendet övertagas av bröstarvinge, som prövades lämplig därtill; funnes ej sådan, finge arrendet *överlåtas* å lapp, som kunde antagas till arrendator.

Optionsrätt
m. m.
(Prop. A 3
och 4 samt
B 1. Mot. 2,
4 och 5.)

Beträffande bostadslägenheter föreslås i förevarande avseenden (B 1) allenast, att upplåtelse av sådan ej må ske för längre tid än innehavarens och hans hustrus livstid.

Herr Lindhagen har i sin motion framställt vissa yrkanden, som hänföra sig till nyssberörda villkor. Under 2) i motionen hemställes beträffande jordbrukslägenheter, att föreskriften under A 3 måtte »utvidgas med tydlig föreskrift om företrädesrätt för kompetent innehavare till ny upplåtelse vid varje upplåtelsetids slut». Under 4) hemställes, att bestämmelserna beträffande bostadslägenheter (B 1) måtte »utvidgas med företrädesrätt för kompetenta arvingar att övertaga lägenheten efter de första innehavarnes frånfälle och rätt för varje kompetent innehavare att efter varje upplåtelsetids slut erhålla företrädesrätt till ny upplåtelse». Slutligen hemställes under 5), att i villkoren för jordbruks- och bostadslägenheter uttryckligen stadgas rätt för innehavaren att överlåta lägenheten på annan kompetent person.

Den optionsrätt, som enligt Kungl. Maj:ts förslag skulle tillkomma arrendator av jordbrukslägenhet, överensstämmer med den i 1909 års kungörelse angående upplåtande av odlingslägenheter stadgade. Utskottet finner i lik-

Utskottet.

het med departementschefen anledning icke föreligga att härutinnan lämna någon föreskrift av annan innebörd. Med hänsyn till det huvudsakliga syftet med upplåtelse av bostadslägenheter — att bilda tillflykt för gamla och fattiga lappar — och denna anordnings ändamål i övrigt kan utskottet ej dela motionärens uppfattning, att optionsrätt och företrädesrätt för anhöriga skulle införas jämväl i fråga om dessa lägenheter. Vidkommande frågan om överlåtelse av lägenhet anser utskottet icke lämpligt att, på sätt motionären ifrågasätter, stadga någon allmän rätt i dylikt avseende. Det torde vara självklart, att i förekommande fall en dylik fråga bör prövas efter omständigheterna.

Byggnads-
och odlings-
skyldighet
(prop. A 5).
Utskottet.

I fråga om jordbrukslägenhet innefattar Kungl. Maj:ts förslag (A 5.), att det skulle åligga arrendatoren att på sätt och inom tid, som föreskrives i upplåtelsekontraktet, bebygga och uppodla lägenheten.

Vid tillämpningen av denna föreskrift torde enligt utskottets mening i görligaste mån böra tillses, att odlingsarbetet icke undanskjutes. Erfarenheter från närliggande områden torde giva vid handen, att en viss fara föreligger, att jordbrukslägenheters framtida ekonomiska bärkraft kunna äventyras genom en mindre lämplig avvägning i nu berört avseende.

Förhållande
till de ren-
skötande
lapparna
(prop. A 11
och B 7 samt
mot. 3).

Enligt Kungl. Maj:ts förslag (A 11 och B 7) gäller beträffande såväl jordbruks- som bostadslägenheter, att arrendatorn icke skulle äga vidtaga åtgärder, som kunde medföra intrång för de renskötande lapparna. I följd härav skulle han ej äga att för renarna avstänga de för bränsletäkt och bete anvisade områdena. Han skulle vara ansvarig för att ej heller andra personer, som vistades å lägenheten, gjorde sig skyldiga till åtgärder, som lände lapparna till förfång. För skada genom renar skulle arrendatorn vara berättigad till ersättning endast då den, som vården om renarna ålegat, förorsakat skadan i syfte att tillskynda arrendatorn förlust. Förutom vad allmän lag i tillämpliga delar innehåller, skulle arrendator vara arrendet förlustig, om han eller annan, som vistades å lägenheten, beredde lapparna intrång och svårigheter som nyss sagts.

Herr Lindhagens yrkande i fråga om denna bestämmelse under 3) i motionen avser att inskränka nyssberörda bestämmelses tillämpning — i vad angår jordbrukslägenheter — till lägenheter ovan odlingsgränsen.

Utskottet.

Med hänsyn till innebörden av den särskilda förmån, som enligt förslaget skulle tillerkännas lapparna ifråga om upplåtelser å ifrågavarande områden, synes det icke vara annat än rimligt att, på sätt i förslaget skett, uttryckligen anges, att lägenhetsinnehavarna icke få orsaka intrång i renskötseln. I betraktande, att jämväl de lägenheter, som må komma att utläggas nedanför odlingsgränsen, dock i allmänhet lära komma att ligga ganska nära densamma, synes anledning icke föreligga att, på sätt motionären avser, från bestämmelsernas tillämpning undantaga sistnämnda lägenheter.

För egen del har utskottet emellertid beträffande avfattningen av de sista styckena i förevarande punkter (A 11 och B 7) velat ifrågasätta, huruvida

icke där förekommande föreskrift kunde givas en sådan lydelse, att därav klart framginge, att arrendatorn icke ovillkorligen skulle gå förlustig sin nyttjanderätt på grund av sådan överträdelse, varom här är fråga, utan att så givetvis endast bör ske, där så med hänsyn till omständigheterna kan prövas vara påkallat.

Enligt Kungl. Maj:ts förslag (A 12) skall avträdaren av jordbrukslägenhet ej äga rätt till ersättning för därå nedlagda kostnader i vidare mån än den myndighet, som meddelat upplåtelsen, prövar skäligt. I fråga om bostadslägenheter skulle däremot ingen ersättning utgå.

*Ersättning
för nedlagda
kostnader
(prop. A 12
och mot. 6).*

I herr Lindhagens motion hemställes under 6), att i villkoren för jordbruks- och bostadslägenheter måtte föreskrivas, att vid kontraktsevenligt avträdande av lägenheten till kronan innehavaren tillerkännes »full ersättning efter dåtida värden för odlingar, hus och andra nyttiga anläggningar».

Av motiveringen till Kungl. Maj:ts förslag (se prop. sid. 56) framgår, att anledningen till att stadgandet givits det föreslagna innehållet är den, att en ovillkorlig rätt till ersättning skulle nödvändiggöra, att av- och tillträdes-syn måste hållas och att en dylik förrättning ofta skulle draga kostnader, som icke stode i rimligt förhållande till lägenhetens värde. Jämväl utskottet finner detta skäl avgörande; helst som med stadgandets avfattning icke avsetts att avstänga den avträdande från skälig ersättning.

Utskottet.

Vidkommande bostadslägenheterna anser emellertid utskottet, att motsvarande föreskrift bör införas bland villkoren. En sådan föreskrift återfinnes i den sakkunniges förslag men har uteslutits i propositionen av den anledning, att det enligt departementschefens uppfattning sällan torde komma att inträffa, att värdet av det utförda arbetet i någon väsentlig grad komme att överstiga det erhållna bidraget. Även om denna departementschefens uppfattning skulle vara riktig, håller utskottet dock före, att en dylik bestämmelse bör finnas för de fall, som må förekomma.

I Kungl. Maj:ts förslag (A 13) angivas de tjänstemän, vilka hava att vaka över, huru arrendator fullgör sina skyldigheter.

*Besiktning.
(Prop. A. 13
och mot 8.)*

Härtill torde närmast vara att hänföra herr Lindhagens, under 8), gjorda framställning om att »till beredande av rättvisa och lättnader för lapparna måtte åvägabringas lämpligt biträde åt dem samt nödig kontroll på den prövning efter gottfinnande och den uppsikt, som föreslagits skola i synnerlig utsträckning tilldelas vederbörande myndigheter.»

Utskottet kan ej dela de farhågor, varmed motionären motiverar detta sitt förslag — det torde därför enligt utskottets mening saknas anledning att för de uppgifter, varom här är fråga, träffa sådana särskilda anordningar, som motionären ifrågasätter. Utskottet vill härvid framhålla, att bland de tjänstemän, som skulle hava att taga befattning med tillsynen av dessa lägenheter, även skulle höra lappfogdarna, vilka särskilt torde äga förutsättningar att förstå den lapska befolkningens synpunkter.

Utskottet.

Enligt Kungl. Maj:ts förslag skulle upplåtelse verkställas, såvitt avser mark ovan odlingsgränsen eller å renbetesfjällen, av länsstyrelsen och be-

*Upplåtande
myndighet.*

träffande annan mark av domänstyrelsen efter samråd med länsstyrelsen. Såsom skäl för att domänstyrelsen borde tilldelas berörda befogenhet har departementschefen anfört (se propositionen, sid. 41), att det torde vara ändamålsenligt såväl för tillvaratagande av skogsvårdens intresse som med hänsyn därtill, att övriga upplåtelser nedanom odlingsgränsen ankomma på styrelsen. Då emellertid fråga vore om upplåtelse åt lappar, syntes det departementschefen dock vara lämpligt, att ett samarbete skedde mellan nämnda myndighet och länsstyrelsen såsom den myndighet, vilken har överinseendet över lappväsendet.

Herr Lindhagen har i sin motion, under 7), hemställt, att även sistberörda upplåtelser måtte verkställas av länsstyrelsen, dock efter samråd med domänstyrelsen.

Utskottet.

Utskottet delar departementschefens uppfattning i nu förevarande avseende. De markområden, varifrån dessa upplåtelser skola ske, ligga i övrigt helt under domänstyrelsens förvaltning. Den omständigheten, att upplåtelserna avse lappar torde icke innebära tillräcklig anledning att avvika från vad som eljest gäller beträffande andra liknande upplåtelser, hälst som en särskild garanti skapas för de lapska synpunkternas beaktande därigenom att samråd med länsstyrelsen skall äga rum.

*1frågasatt
utredning
rörande vissa
lägenheter
m. m.
(mot. 9).*

Utöver de yrkanden, som direkt hänföra sig till Kungl. Maj:ts förslag har herr Lindhagen i sin motion, under 9), yrkat på utredning och föreläggande för riksdagen av förslag till »legalisering på skäligen villkor jämväl för de så kallade fjällägenheter, som tillkommit innan författningsbestämmelser för lapparnas bosättning utfärdats, ävensom att därvid särskilt överväges omedelbar legalisering enligt gällande författning av fjällägenheten Avasjön». Till stöd för detta yrkande har motionären anfört, bland annat, följande:

Propositionen berör icke ordnandet av de så kallade fjällägenheter, som tillkommit i äldre tider, innan författningsbestämmelser för lapparnas bosättning utfärdats. Genom kungörelsen den 5 juni 1909 gävos bestämmelser om legalisering av sådana lägenheter, oavsett om de upptagits av lappar eller svenskar. Det vore av intresse att taga del av kontrakten, som måhända behöva revideras i anslutning till de bestämmelser, som med anledning av årets proposition kunna antagas. Det påstås att kontrakten äro onödigt stränga, ägnade att åt innehavarna inge en känsla av osäkerhet, vilket ock verkar hämmande på idogheten. En del sådana lägenheter kunna av myndigheterna utdömas med anvisning till bosättning på annan plats. Villkoren för en sådan överflyttning böra också få av riksdagen granskas och jämföras med dem, som nu skola antagas. En del lägenheter hava icke legaliserats, vilket väcker begripligt nog stort missnöje, och lär sådan legalisering vägrats oaktat vid avvittningssammanträdena närvarande lappombud ansett att lägenheterna, för att icke onödigt rubba bestående ekonomiska förhållanden, bort bibehållas.

Utskottet.

På sätt utskottet i det föregående erinrat verkställdes på sin tid en undersökning rörande de ovan odlingsgränsen utan tillstånd upptagna lägenheterna — s. k. inhysingslägenheter —, varefter de flesta av dem legaliserades såsom nyttjanderättsupplåtelser. Sådana legaliserade lägenheter benämnas fjällägenheter. Endast i ett mindre antal fall har, med hänsyn till ren-

skötseln, legalisering icke ansetts böra äga rum, men har därvid anvisats annan plats till bosättning och penningbidrag till ditflyttning. Erinras må ock, att från och med budgetåret 1926—1927 ett anslag av intill 10,000 kronor ställts till förfogande för utlämnande av byggnadshjälp åt innehavare av fjäll-lägenheter.

Vidkommande först frågan om de redan såsom odlingslägenheter och skogstorp legaliserade lägenheternas ställning så gälla beträffande dem kontrakt upprättade i överensstämmelse med respektive författningar rörande dylika odlingslägenheter och torp. Dessa författningar innehålla i stort sett samma villkor som de nu beträffande upplåtelser till lapparna föreslagna, varjämte på sätt nyss nämnts jämväl byggnadshjälp åt innehavarna av fjäll-lägenheter kan utlämnas. Vid sådant förhållande kan utskottet för sin del ej finna anledning föreligga att begära en revision av dessa kontrakt. Motionären avser emellertid, att en omprövning även skulle äga rum av de fall — såsom ovan nämnts ett fåtal — där med hänsyn till renskötseln legalisering av inhysingslägenhet ej ansetts kunna äga rum, och pekar i detta avseende på en särskild lägenhet. Utskottet kan icke heller i denna del finna sådana skäl vara av motionären anförda, som skulle kunna motivera en begäran om förnyad reglering av ifrågavarande förhållanden. Utskottet anser sig därför icke kunna förorda motionärens ifrågavarande förslag.

Under återopande av det ovan anförda får utskottet hemställa,

1) att riksdagen måtte medgiva,

att Kungl. Maj:t må å kronomark inom Västerbottens och Norrbottens läns lappmarker ävensom å renbetsfjällen i Jämtlands län, varunder inbegripas jämväl de till utvidgning av dessa fjäll sedermera upplåtna områdena, avsätta mark för upplåtelse under nyttjanderätt åt lappar av *jordbrukslägenheter* och *bostadslägenheter*, dock med iakttagande att för detta ändamål ej må avsättas mark, där upplåtelse kan lända till förfång för de renskötande lapparna;

att upplåtelse må verkställas, såvitt avser mark ovan odlingsgränsen eller å renbetesfjällen, av länsstyrelsen och beträffande annan mark av domänstyrelsen efter samråd med länsstyrelsen;

att jordbrukslägenhet må upplåtas endast åt lapp, som enligt lagen om de svenska lapparnas rätt till renbete i Sverige äger rätt till renskötsel men icke är i tillfälle att utöva denna näring samt har förutsättningar för drivande av ett mindre jordbruk, dock icke till den, som redan äger fast egendom av den storlek, att därå kan födas en familj, eller innehar sådan lägenhet, som här avses;

att bostadslägenhet må upplåtas endast åt lapp, som förut drivit renskötsel eller biträtt i sådan näring men till följd av minskad arbetsförmåga upphört därmed, dock icke till lapp, som uppenbarligen skulle komma att sakna medel till sitt livsuppehälle;

att upplåtelse av lägenhet, som här avses, må ske i huvudsaklig överensstämmelse med de villkor, som av departementschefen anförts med iakttagande av de jämkningar, som kunna föranledas av vad utskottet ovan uttalat;

samt att medel, som inflyta genom upplåtelser ovan odlingsgränsen och å renbetesfjällen, må enligt bestämmelser, som givas av Kungl. Maj:t, användas till förmån för lapparna;

2) att motionen I:313, i den mån den icke kan anses besvarad genom vad utskottet här ovan anført och hemställt, icke måtte föranleda någon riksdagens åtgärd.

Stockholm den 8 maj 1928.

På jordbruksutskottets vägnar:

C. J. JOHANSSON.

Vid detta ärendes slutbehandling hava närvarit:

från första kammaren: herrar *Linders*, *Andersson* i Fältenborg, *Boberg*, *Lundell*, *Valfrid Eriksson* och *Alexander Nilsson*; samt

från andra kammaren: herrar *Johansson* i Uppmälby, *Olsson* i Broberg, *Uddenberg*, *Carlström*, *Hedlund* i Häste, *Björk* och *Adler*.
